

МОЖЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО ОКИСЛЕННЯ ЩОДО ЗМІЦНЕННЯ СПЛАВІВ НА ОСНОВІ ТУГОПЛАВКИХ МЕ- ТАЛІВ З ТИТАНОМ

Українська академія друкарства

Анотація

Розроблено та оптимізовано метод зміцнюючої ХТО, з реалізацією процесу внутрішнього окиснення, сплавів системи ванадій –титан, ніобій –титан та виробів з них.

Ключові слова: зміцнення, хіміко-термічна обробка, внутрішнє окиснення, сплави, титан.

Вступ

Зовсім недавно ванадій та ніобій називали металами майбутнього, але вже сьогодні їх застосування та відповідних сплавів визначає прогрес багатьох галузей техніки, зокрема ядерної енергетики, авіації, ракетної і космічної техніки, електроніки, сутність нових технологічних процесів та багато іншого. Робочі параметри виробів постійно підвищуються і це ставить ряд складних матеріалознавчих задач. Зокрема, підвищення рівня жароміцності, зносо- і жаротривкості за умови збереження достатньої пластичності (технологічності). Це потребує розробки принципів вибору легуючих елементів, формування гетерогенної структури і фазового складу сплавів на основі ванадію і ніобію, а також розробки інших ефективних методів зміцнення. До уваги слід брати, що ці метали не мають поліморфних перетворень і це обмежує можливості їх зміцнення шляхом термообробки. З іншої сторони відомо, що міцність металевої матриці можна суттєво підвищити формуванням в ній термодинамічно стабільних дисперсних фаз типу карбідів, нітридів, оксидів відповідних морфології, концентрації і розмірів. Оксиди мають максимальну стабільність серед фаз втілення. Основний спосіб введення таких фаз у метал – металургійний, але до готових виробів, напівфабрикатів чи після прокату, його застосування не можливе. В цьому випадку перспективним є застосування хіміко - термічної обробки (ХТО) з реалізацією внутрішнього окисненням . Беручи до уваги, як робочу гіпотезу про можливість внутрішнього окислення сплавів системи Мо-Ма, де Мо – метал (основа), а Ма – легувальна домішка яка термодинамічно активніша, ніж перший до кисню, за застосування відповідного джерела та режимів можна досягти утворення оксидів, оксикарбідів тощо, для яких характерні висока твердість та стабільність.

Мета даної роботи – розробити та оптимізувати метод зміцнюючої ХТО, з реалізацією процесу внутрішнього окиснення, сплавів системи ванадій –титан, ніобій –титан .

Результати дослідження

Обґрунтовано вибір джерела кисню, оптимізовано температурно - часові параметри ХТО, отримано позитивні результати щодо впливу ХТО на міцність і зносотривкість досліджених матеріалів. Встановлено що за ХТО інженерія поверхневих шарів і їх склад, забезпечують підвищення зносотривкості , а окислення титану *in situ* в матриці сплавів з утворенням дисперсних оксидів дозволяє суттєво підвищити міцність ванадію і ніобію, легованих титаном в широкому температурному діапазоні випробувань. Для прикладу в графічному вигляді наведено дані для сплаву на основі ванадію легованого 11%мас титану. Якісно, аналогічні дані отримані і для відповідних ніобієвих сплавів. Порівняно із першими для них характерний ще більший зміцнюючий ефект від застосування ХТО.

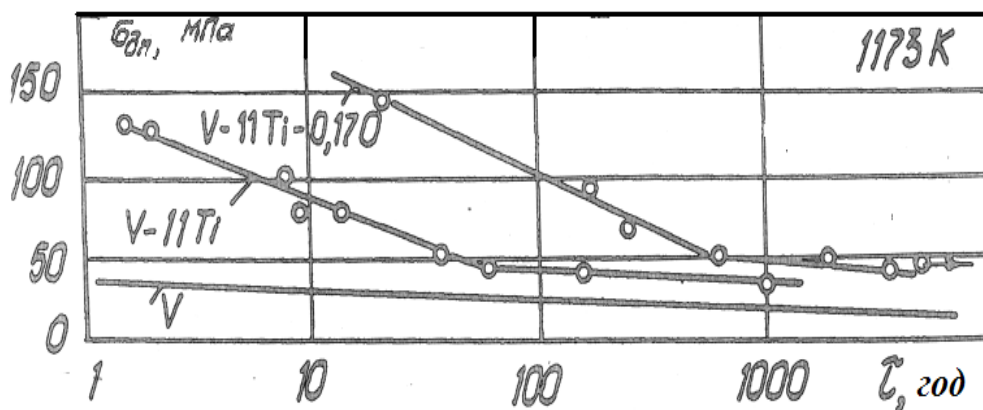

Рис.1 Вплив кисню, введеного в сплав V-11Ti (в мас.%) після ХТО на тривалу міцність при температурі 1173К.(дані для нелегованого ванадію наведено з метою порівняння порівняння)

Висновки

Встановлено, що запропонований підхід зміцнення тонкостінних виробів з титанвмісних сплавів на основі тугоплавких металів внутрішнім окисленням дозволяє суттєво (в 2 -3) рази підвищити їх об'ємну і поверхневу міцність, опір високотемпературній повзучості.

Широков Володимир Володимирович — професор факультету комп'ютерної поліграфічної інженерії, Українська академія друкарства, Львів, e-mail: vvshyrovkov@gmail.com

Шахбазов Яків Олександрович — професор факультету комп'ютерної поліграфічної інженерії, Українська академія друкарства, Львів, e-mail: shah-nika@ukr.net

Широков Олексій Володимирович — канд. техн. наук, доцент факультету комп'ютерної поліграфічної інженерії, Українська академія друкарства, Львів, e-mail: vvshyrovkov@gmail.com

POSSIBILITIES OF INTERNAL OXIDATION REGARDING THE STRENGTHENING OF ALLOYS BASED ON REFRACTORY METALS WITH TITANIUM

Abstract

The method of strengthening HTT, with the implementation of the process of internal oxidation, of alloys of the vanadium-titanium, niobium-titanium system and their products has been developed and optimized.

Keywords strengthening, chemical and thermal treatment, internal oxidation, alloys, titanium.

Shyrovkov V. V. — Professor of the Faculty of Computer Printing Engineering, Ukrainian Academy of Printing, Lviv, email : vvshyrovkov@gmail.com

Shakhbazov I.O. — Professor of the Faculty of Computer Printing Engineering, Ukrainian Academy of Printing, Lviv, email : shah-nika@ukr.net

Shyrovkov O. V. — Cand. Sc. (Eng), Professor of the Faculty of Computer Printing Engineering, Ukrainian Academy of Printing, Lviv, email : vvshyrovkov@gmail.com